

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-8-72-30>

УДК 351.83:364.4:343.72

Соловійов Є.В.

Національна академія державного управління при Президентові України

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Анотація. Досліджено особливості інформаційного забезпечення механізму інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Автор прийшов до висновку, що якість публічного регулювання ВВМ багато в чому визначається якістю системи моніторингу факторів і ризиків, що визначають стійкість розвитку за трьома основними напрямів регулювання і, відповідно, механізмів забезпечення. Сам моніторинг повинен включати два ключові блоки: моніторинг «на вході» і моніторинг «на виході». Моніторинг «на вході» передбачає оцінку факторів стійкості інтеграції ВПО при реалізації процедур коротко- або середньострокового планування, напр., у прив'язці до чинної Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 р. Метою даного блоку моніторингу є формування якісної інформаційно-аналітичної бази для подальшого формування на їх основі конкретних заходів державного регулятивного впливу. Моніторинг ж «на виході» передбачає аналіз ефективності застосування реалізованих органами влади заходів та інструментів державного регулювання для подальшої корекції.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, механіз інтеграції, інформаційне забезпечення, внутрішня вимушена міграція.

Solovyov Yevgen

National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

INFORMATION SUPPORT OF THE MECHANISM OF INTEGRATION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS

Summary. In 2014, independent Ukraine for the first time in its history faced a serious problem of internal forced migration (VVM) of its citizens from the temporarily occupied areas of Donbass and Crimea. At that time, the public administration system and the social infrastructure of the host community could barely cope with the thousands of internally displaced persons. Subsequently, the vast majority of them found and equip themselves with new homes in new cities, but the problem of their violated human rights is still very relevant. Despite the almost cessation of flow of migrants from Donbass and Crimea from 2016-2017, now in Ukraine is increasing other problems, which impact the previous, the rapid migration flows, giving rise to new challenges for Central and local authorities and exposing their institutional and resource inadequacy. The peculiarities of the information support mechanism for the integration of internally displaced persons. The state Strategy for the integration of internally displaced persons and the introduction of long-term solutions to internal displacement for the period up to 2020 is aimed at solving the problem of internal displacement of citizens of Ukraine and its consequences, in particular, the host territorial communities, the creation of effective tools of public administration, meeting the urgent and permanent needs of the HPE. The Author came to the conclusion that the quality of public regulation VVM largely determined by the quality monitoring system of the factors and risks that determine the sustainability of development in three main areas of regulation and, consequently, of mechanisms. Monitoring itself should include two key blocks: input monitoring and output monitoring. Monitoring "at the entrance" involves assessing the sustainability factors of the integration of HPE in the implementation of short – or medium-term planning procedures, for example, in connection with the current Strategy for the integration of internally displaced persons and the introduction of long-term solutions for internal displacement for the period up to 2020, the Purpose of this monitoring unit is to form a qualitative information and analytical base for further formation on their basis of specific measures of state regulatory impact. Monitoring "at the exit" involves an analysis of the effectiveness of the government implemented measures and instruments of state regulation for further correction.

Keywords: internally displaced persons, integration mechanisms, information support, internal forced migration.

Постановка проблеми. У 2014 р. незалежна Україна вперше у своїй історії стикнулася з серйозною проблемою внутрішньої вимушеної міграції (ВВМ) своїх громадян з тимчасово окупованих районів Донбасу і АР Крим. На той момент система публічного управління та соціальна інфраструктура приймаючих громада ледве справлялися з багатотисячним потоком вимушених переселенців. Згодом абсолютна більшість з них

знайшла і облаштує собі нові оселі у нових містах, проте проблема їхніх порушених прав людини досі є дуже актуальною. Попри майже припинення потоку вимушених переселенців з Донбасу і Криму з 2016-2017 рр., зараз в Україні наростають інші проблеми, що стали вже наслідками попередніх, стрімких міграційних потоків, породжуючи все нові проблеми для центральної і місцевої влади та оголюючи їхні інституційні та ресурсні неспроможності.

Якщо до деяких проблем, пов'язаних з ВВМ, влада частково знайшла деякі організаційні рішення, то до більшості проблем суто сьогодишнього дня впевнених рішень ще не має, а саме: нездатність держави надати тимчасове житло, проблеми з неотриманням роботи, зростання цін на оренду і купівлю житла у великих містах, проблеми з підтвердженням свого статусу для отримання державної допомоги усіх видів, проблеми з реалізацією політичних прав як виборців. І сьогодні саме ці проблеми становлять головне проблемне поле не тільки державного регулювання сферою ВПО, а й публічного врядування із залученням місцевого самоврядування, громадських організацій, міжнародних донорів, місцевого бізнесу, органів самоорганізації населення. Станом на зараз від держави вже все менше залежить те, яким буде життя і доля українських внутрішніх переміщених осіб (ВПО): вони самі вже якось налаштувалися до змін, але все більше недержавних суб'єктів можуть долучитися до цієї проблеми, особливо – на місцевому рівні. Наразі у держави є мінімально достатня нормативна база (для прикордонної, реєстраційної і міграційної служб) для вчинення необхідних дій щодо ВПО, проте не вистачає інституційної спроможності та механізмів узгодження своїх дій з іншими суб'єктами впливу на інтеграцію ВПО у приймаючі спільноти і гуманітарне врегулювання цих проблем. Усе це і зумовило вибір теми дисертаційного дослідження [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідники, що працювали у розглянутому напрямку: Н. Бочкор, Є. Дубровська, О. Залеська, О. Калашник, Л. Ковальчук, В. Бондаровська, О. Возіянова, О. Григоренко, Т. Гуцаленко, І. Савенець, Ю. Юр, О. Куриленко, Н. Максимова та ін.

Мета статті – дослідити особливості інформаційного забезпечення механізму інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Виклад основного матеріалу. Державна Стратегія інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 р. спрямована на розв'язання державою проблеми внутрішнього переміщення громадян України та його наслідків, зокрема приймаючих територіальних громад, створення ефективних інструментів державного управління, задоволення нагальних та постійних потреб ВПО. Основними механізмами та інструментами реалізації Стратегії є те, що розв'язання проблем передбачається шляхом виконання програмних заходів за трьома стратегічними напрямками: вдосконалення механізму подолання бар'єрів в реалізації прав внутрішньо переміщених осіб; спрощення процедури захисту та реалізації майнових прав внутрішньо переміщених осіб; підтримка приймаючих територіальних громад в процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Реалізувати Стратегію передбачається шляхом здійснення комплексу заходів із застосуванням підходу, що базується на дотриманні прав людини, економічному зростанні, використанні інноваційних механізмів реалізації прав внутрішньо переміщених осіб, досягненні колективних результатів у процесі реалізації довгострокових рішень для розв'язання проблеми триваючого внутрішнього переміщення [1].

У Стратегії зазначається, що джерелами фінансування заходів з реалізації Стратегії є кошти державного та місцевих бюджетів і кошти з інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься також із застосуванням можливостей фінансової та технічної допомоги, яку надають Україні міжнародні установи та іноземні країни. Однак не зазначено хоча б орієнтовно розмір фінансування у грошовому еквіваленті.

Зазначимо, що для чіткого розуміння розміру необхідних державі коштів на фінансування Стратегії, необхідні правдиві статистичні дані про кількість, умови нового мешкання, працевлаштування ВПО. Однак, аналізуючи статистичні дані щодо кількості ВПО, автором встановлено, що на даний момент відсутня повна інформація про кількісні показники ВВМ в Україні. Це зумовлено перш за все тим, що частка населення, яка виїхала з тимчасово окупованих територій внаслідок воєнних дій, через різні причини, не реєструвалися як ВВМ. При цьому вимушене переміщення, хоч і в менших масштабах, триває досі. Це обумовлено тим, що збройний конфлікт поки що не завершений. Навіть з огляду на Мінські домовленості слід констатувати, що немає ефективного механізму його припинення. Тому можна припустити зі значною вірогідністю, що кількість переселенців у найближчий період суттєво не зменшиться, а отже, будуть існувати і проблеми, пов'язані з необхідністю облаштування їх життєдіяльності. Юридична невизначеність територій, невідконтрольних Україні, невизначеність перспектив їх подальшого економічного розвитку можуть призвести до того, що навіть після припинення збройного протистояння вплив населення може тривати [8; 9].

Зазначимо, що Кабінет Міністрів України своєю постановою від 22 вересня 2016 р. № 646 затвердив «Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб». Однак ця інформаційна база створена для користування декількох категорій суб'єктів у сфері створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. До таких суб'єктів належать [2; 3]:

- уповноважені органи, які вносять в електронній формі інформацію до бази даних на підставі поданої внутрішньо переміщеною особою заяви, форму якої затверджує Мінсоцполітики. Такими органами є структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі створення) рад;

- органи, що мають право одержувати інформацію з бази даних. До таких органів належить Мінфін, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та ВПО, інші центральні органи виконавчої влади, Пенсійний фонд України та його територіальні органи з дотриманням вимог Законів України «Про інформацію» і «Про захист персональних даних»;

- громадські об'єднання, волонтерські, благодійні організації, які надають адресну допомогу ВПО. Варто відзначити, що зазначені органи є користувачами бази у частині задоволення потреб ВПО (житлових, соціальних, медичних,

освітніх, потреб у технічних та інших засобах реабілітації) без доступу до персональних даних. Під час користування базою даних вони можуть здійснювати пошук цільової групи внутрішньо переміщених осіб для надання допомоги, отримувати інформацію щодо цільової групи ВПО, які потребують допомоги, з розподілом за регіонами та здійснювати перегляд складу цільової групи внутрішньо переміщених осіб відповідно до потреби у допомозі та вибраних регіонів;

– ВПО або їх законні представники. Під час користування базою даних такі особи можуть ознайомитися з власною заявою про взяття на облік ВПО, інформацією про стан дії довідки (дійсна; дію скасовано) та інформацією про стан надання відповідної допомоги, а також наявними пропозиціями стосовно можливості отримання допомоги за кожною зазначеною нею у заяві потребою, які надаються громадськими об'єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями.

Станом на червень 2019 р. єдиний інформаційний реєстр даних щодо ВПО досі не запрацював. Ще на початку серпня 2016 р. було зроблено спробу тестового запуску електронної бази. За словами міністра соціальної політики А. Реви, програмний продукт, розроблений кампанією «Міранда» (розробник системи електронного декларування), має значні недоліки та потребує удосконалення.

З метою створення належних умов розселення і облаштування ВПО в законодавстві повинно визначити процедуру обліку, що складається в регіонах АТО та інших регіонах, особливо тих, куди здійснюється масове переселення ВВМ. Необхідно проведення постійного моніторингу обстановки, щільності населення, наявності цільового земельного фонду, кліматичних особливостей, екологічної обстановки, перспектив розвитку інфраструктури і створення робочих місць.

В аспекті вищезазначеного, пропонуємо створення ІТ-системи IFM (internal forced migrants). Реєстрація кожного громадянина, що змінює місце проживання у наслідок вимушеної ситуації, яка склалась на території мешкання в зазначеній системі повинна бути обов'язковою. Зазначена ІТ-система IFM буде здатна фундаментально змінити діючу ситуацію ВПО в Україні. Головна її цінність у тому, що вона забезпечує обмін даними між електронними державними реєстрами різних держорганів у режимі реального часу. ІТ-система IFM може стати ключовим інструментом загального механізму державного регулювання у сфері внутрішньої вимушеної міграції в Україні.

Обов'язкові дані, які повинні міститися в зазначеній Системі: соціально-демографічні характеристики ВВМ; особливі потреби ВВМ (щодо освіти, професійного рівня (питання перекваліфікації або надання підтримки малому та середньому підприємству); дані про громадян з особливими потребами; повні дані про склад сімей ВВМ (наприклад, кількість дітей, неповних сімей, самотніх людей з інвалідністю, самотніх пенсіонерів, кількість студентів тощо). Така інформація є надзвичайно важливою для державних органів та міжнародних донорів, які готові допомагати Україні у підтримці ВПО. Представники міжнародних організацій неодноразово наголошували на неможливості чітко

оцінити масштаб та характер допомоги, якої потребують ВВМ в Україні.

Відсутність соціально-демографічної інформації про склад ВВМ унеможливило надання цільової якісної допомоги міжнародними організаціями окремим категоріям ВВМ, наприклад, самотнім людям похилого віку, з інвалідністю тощо.

Представники громадських та волонтерських організацій пропонували збирати додаткову інформацію про кожного ВВМ під час отримання або відновлення довідки переселенця. Зокрема, така пропозиція була оприлюднена Центром політичних студій та аналітики за результатами комплексного дослідження забезпечення потреб та дотримання прав ВВМ, яке було здійснено за підтримки Посольства Королівства Нідерландів в Україні. Однак під час останньої хвилі видачі/подовження/відновлення довідок переселенців в управліннях соціального захисту ніякі додаткові інформаційні дані від переселенців не вимагалися. Усі чинні на даний момент довідки вже є безстроковими, тому необхідно передбачити або інші додаткові способи для розширення інформації про ВПО для єдиного реєстру, або надати громадянам можливість самостійно або з допомогою працівників місцевих органів влади, наприклад, центри надання адмінпослуг, вносити такі дані безпосередньо в Єдиний реєстр через онлайн-сервіси. Про нагальність таких змін свідчать дані міжнародних організацій [6].

За оцінками Плану гуманітарного реагування ООН, від 800 тис. до 1 млн. осіб є справжніми ВВМ. Інші є мешканцями неконтрольованих територій. За результатами досліджень ОБСЄ, які було проведено у фокус-групах переселенців та їх родичів, 69% ВВМ складають жінки, 31% – чоловіки. За віковим розподілом: 10% становлять діти віком 14-18 років, 22% – люди старші 60-ти років, 68% – дорослі від 18-60 років. Навіть такі загальні оцінки показують, що важливими напрямками допомоги ВВМ є підтримка жінок працездатного віку, політика щодо освіти підлітків та їх інтеграції до нових громад, окремі програми надання допомоги літнім людям. Питання, які викликають найбільше нарікань громадян України, а також можуть бути оскаржені як неконституційні, пов'язані з існуючими механізмами обліку та контролю за ВПО.

У змінах до підзаконних актів Кабінету Міністрів, зокрема Постановою Уряду від 8 червня 2016 р. № 352 «Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 509» закріплено безстроковість дії довідки переселенця. Це, з одного боку, привело даний підзаконний акт Уряду у відповідність до норм Закону України «Про забезпечення прав і свобод ВПО» та, з іншого, мало б спростити для ВПО механізм реєстрації та контролю. Проте одночасними змінами до Постанови КМУ № 637 «Про здійснення соціальних виплат особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення АТО», а саме Постановою від 8 червня 2016 р. № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат ВПО», Уряд увів жорстку систему постійної верифікації ВПО за місцем проживання [7].

Зараз багато органів влади взаємодіють між собою, з громадянами, бізнесом для вирішення

проблем ВВМ. Більшість таких процесів неефективні. Багато різноманітних паперових носіїв інформації, які подаються до різних державних інстанцій. Їх оброблення потребує багато ресурсів і створюють незручності для ВВМ та державних органів. ІТ-система IFM дозволить замінити старі неефективні процеси новими, якісними процесами, які будуть базуватися на ІТ. Пропонуємо схематичне зображення ІТ-системи IFM (рис. 1).

Усі етапи взаємодії між елементами ІТ-системи IFM відбуваються автоматичними запитамі. В той же час всі державні органи в онлайн-режимі можуть запросити будь-яку інформацію стосовно ВПО. У зв'язку із можливістю запровадження багатоканальної ІТ-системи IFM, цікавою є ідея створення мережових, географічно диверсифікованих по Україні «центрів компетенції», так званих «бек-офісів», які виконують функції спеціалізованих моніторингових та експертно-аналітичних підрозділів МінТОТ та обласних адміністрацій. При створенні такої систе-

ми всі дані, які потрапляють на канал розподілу, автоматично мають бути направлені до спеціалізованого підрозділу для фахового аналізу та прийняття відповідного рішення, а особисті справи без затримок оформлюються у відповідному підрозділі. При цьому департаменти можуть бути розташовані в різних регіонах країни, адже весь інформаційний обмін здійснюватиметься автоматизовано в електронному вигляді.

Ефективність реалізації механізму інтеграції ВПО як механізму публічного регулювання засобами ІТ-системи IFM може відбутися при внесенні даних 20 базових реєстрів до загальної бази даних [4; 5]:

- 1) Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;
- 2) Державний реєстр майнових прав на нерухоме майно;
- 3) Державний реєстр актів цивільного стану громадян;

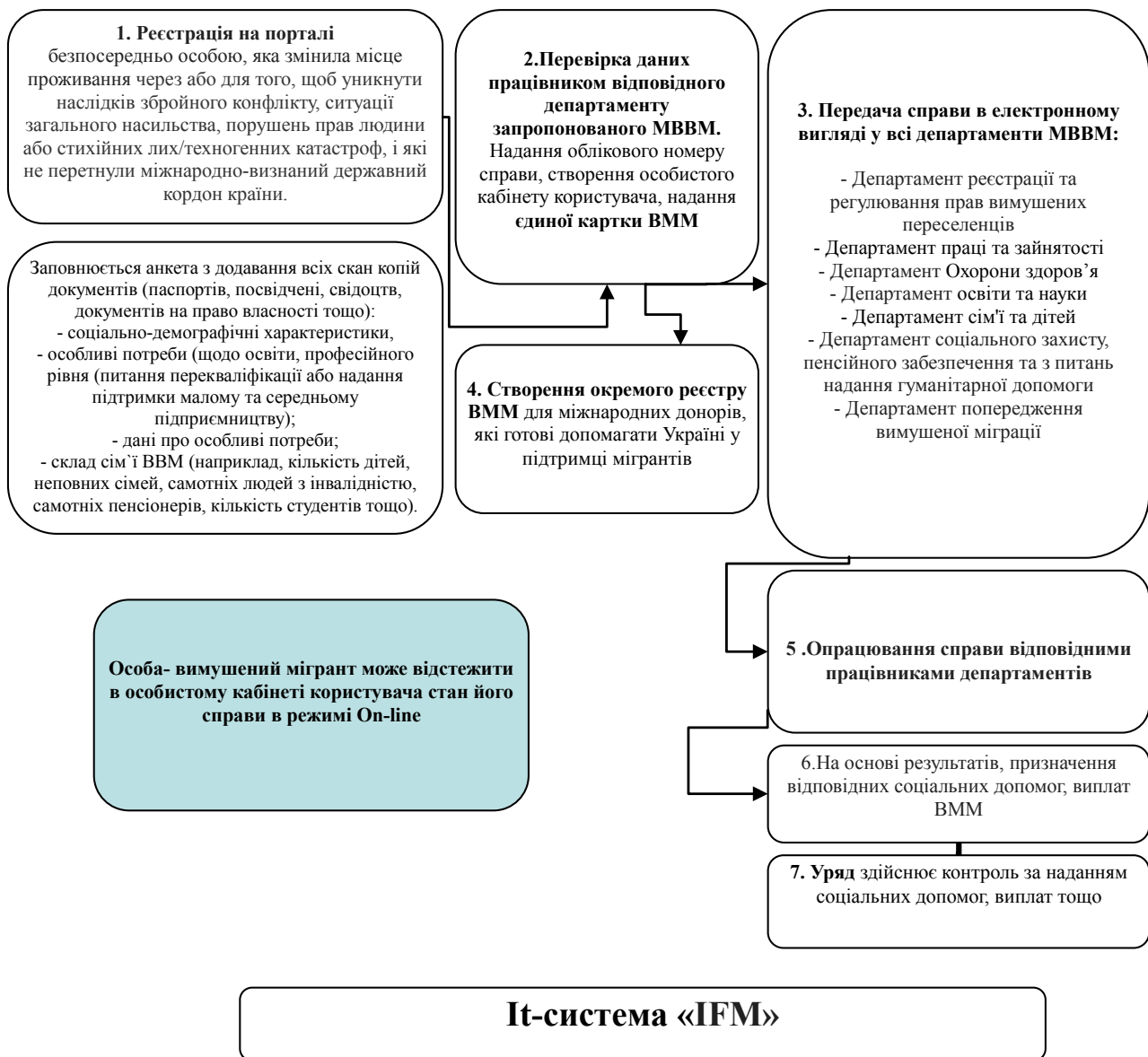

Рис. 1. Структура інформаційної it-системи IFM для оперативного моніторингу і регулювання процесів ВВМ в Україні

Джерело: складено автором

- 4) Єдиний реєстр довіреностей;
- 5) Державний реєстр обтяжень рухомого майна;
- 6) Державний земельний кадастр;
- 7) Єдиний державний демографічний реєстр;
- 8) Державний реєстр фізичних осіб – платників податків;
- 9) реєстр платників податку на додану вартість;
- 10) Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають права на пільги;
- 11) державний електронний інформаційний ресурс Міністерства внутрішніх справ, у якому обробляється інформація з питань втрачених паспортів;
- 12) Єдиний державний реєстр Міністерства внутрішніх справ щодо зареєстрованих транспортних засобів та їх власників;
- 13) Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- 14) Державний реєстр виборців;
- 15) автоматизована інформаційна система Державної казначейської служби з обліку доходів і витрат бюджетів усіх рівнів;
- 16) Єдиний державний реєстр судових рішень;
- 17) Реєстр вилучених водійських посвідчень;
- 18) Єдиний реєстр документів, які дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, свідчать про прийняття в експлуатацію закінчених будівельних об'єктів, про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів;
- 19) Єдиний реєстр об'єктів державної власності;
- 20) реєстр пацієнтів.

Наступним елементом реалізації механізму інтеграції ВПО, пропонується запровадити «єдину картку ВПО». Така єдина картка ВВМ може бути надана особі, яка в момент подачі документів є громадянином України та змінила місце проживання через або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини або стихійних лих / техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаний державний кордон країни. Єдина картка ВВМ надає право, за умови її пред'явлення, без надання додаткових документів:

- отримувати щомісячну грошову допомогу (Згідно з діючим законодавством);
- право на безкоштовне і пільгове житло Згідно комплексної державної програми з підтримки переселенців (затверджена постановою Кабміну від 16 грудня 2015 р. № 1094), одним із завдань на 2016-2017 рр. є забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на житло;

- право на земельну ділянку. Переселенці мають право вимагати в місцевих державних адміністраціях та органів місцевого самоврядування надання у тимчасове користування житлового приміщення або соціального житла, придатного для проживання;

- мають право на отримання субсидій;
- легально працювати на території України в будь-якому регіоні;

- займатися підприємницькою діяльністю;
- користуватися безкоштовною системою освіти на початковому, середньому і вищому рівнях, а також звертатися за фінансовою допомогою і стипендіями;

- в нещасних випадках користуватися безкоштовною медичною допомогою;

- користуватися знижкою на проїзд у транспорті на території України;

- надання пільгових довгострокових кредитів;

- пільга по кредитах Згідно Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», а саме 2 статті (Мораторій на нарахування пені і штрафів на основну суму заборгованості за кредитними зобов'язаннями).

Висновки і пропозиції. Отже, єдина картка ВВМ надасть можливість відстежити звернення громадян до тих чи інших державних органів, а також спростить систему моніторингу стану ситуації з ВВМ в країні.

Якість публічного регулювання ВВМ багато в чому визначається якістю системи моніторингу факторів і ризиків, що визначають стійкість розвитку за трьома основними напрямів регулювання і, відповідно, механізмів забезпечення. Сам моніторинг повинен включати два ключові блоки: моніторинг «на вході» і моніторинг «на виході». Моніторинг «на вході» передбачає оцінку факторів стійкості інтеграції ВПО при реалізації процедур коротко- або середньострокового планування, напр., у прив'язці до чинної Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 р. Метою даного блоку моніторингу є формування якісної інформаційно-аналітичної бази для подальшого формування на їх основі конкретних заходів державного регулятивного впливу. Моніторинг ж «на виході» передбачає аналіз ефективності застосування реалізованих органами влади заходів та інструментів державного регулювання для подальшої корекції.

Список літератури:

1. Жванія Т.В. Сучасна вимушена міграція: соціально-політичні аспекти. *Сучасне суспільство*. 2015. Вип. 2(2). С. 46–56.
2. Каліушченко І.М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 157–160.
3. Качурець Ч.І. Теоретичні аспекти впливу міграційних процесів на зовнішню політику та національну безпеку України. *Вісник СевНТУ. Вип. 100: Політологія : зб. наук. пр.* Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. С. 172–176.
4. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти / [С.Б. Булеца, О.І. Котляр, Я.В. Лазур та ін.] ; за заг. ред.: д-ра юрид. наук, проф. О.Я. Рогача ; д-ра юрид. наук, проф. М.В. Савчина ; к.ю.н., доц. М.В. Менджул. Ужгород : РІК-У, 2017. 348 с.
5. Нагорнова О.В. Державне регулювання трудової міграції в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Львів, 2008. 20 с.
6. Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції «Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості». *Український соціум*. 2015. № 1. С. 175–181.
7. Смаль В. Дослідження «Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах». Київ, 2016. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/IDP_REPORT_PLEDDG_edited_09.06.2016.pdf (дата звернення: 28.08.2019).

8. Телешун С.О. Моніторинг джерел інформації в системі державного управління : навч. посіб. ; за заг. ред. проф. С.О. Телешуна. Київ : НАДУ, 2009. 36 с.
9. Тиндик Н.П. Адміністративно-правовий механізм регулювання міграції в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2009. 40 с.
10. Чорна О.М. Механізм державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 2. С. 345–352.

References:

1. Zhvaniya T.V. (2015). Suchasna vimushena migracija: social'no-politichni aspekt [Contemporary forced migration: the socio-political aspect]. *Suchasne suspil'stvo*, no 2(2), pp. 46–56.
2. Kaliushhenko I.M. (2016). Mizhnarodno-pravovi standarti zabezpechennja prav vnutrishn'o peremishhenih osib ta ih vprovadzhenja v Ukraini [International legal standards for the rights of internally displaced persons and their implementation in Ukraine]. *Juridichnij naukovej elektronnij zhurnal*, no 2, pp. 157–160.
3. Kachurec' Ch.I. (2009). Teoretichni aspekti vplivu migracijnih procesiv na zovnishnju politiku ta nacional'nu bezpeku Ukraini [Theoretical aspects of the impact of migration processes on foreign policy and national security of Ukraine]. *Visnik SevNTU : Politologija*. Sevastopol' : Vid-vo SevNTU, pp. 172–176.
4. Mehanizm zabezpechennja prav vnutrishn'o peremishhenih osib: nacional'nij ta mizhnarodnij aspekti (2017). [Mechanism for ensuring the rights of internally displaced persons: national and international aspects] / [S.B. Buleca, O.I. Kotljars, Ja.V. Lazur ta in.] ; za zag. red. : d-ra jurid. nauk, prof. O.Ja. Rogacha ; d-ra jurid. nauk, prof. M.V. Savchina ; k.ju.n., doc. M.V. Mendzhul. Uzhgorod : RIK-U.
5. Nagornova O.V. (2008). Derzhavne reguljuvannja trudovoi migracii v umovah rinkovoi transformacii ekonomiki Ukraini [State regulation of labor migration in the conditions of market transformation of the economy of Ukraine]. Lviv.
6. Rekomendacii mizhnarodnoi naukovopraktichnoi konferencii «Vnutrishn'o peremishheni osobi v Ukraini: realii ta mozhlivosti» (2015). [Recommendations of the international scientific and practical conference "Internally displaced persons in Ukraine: realities and opportunities"]. *Ukrayns'kij socium*, no 1, pp. 175–181.
7. Smal' V. (2016). Doslidzhennja «Vnutrishn'o peremishheni osobi: social'na ta ekonomichna integracija v prijmajuchih gromadah» [Studies "Internally displaced persons: social and economic integration in host communities"]. Kiev. Available at: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/IDP_REPORT_PLEDDG_edited_09.06.2016.pdf (accessed 28.08.2019).
8. Teleshun S.O. (2009). Monitoring dzherel informacii v sistemі derzhavnogo upravlinnja [Monitoring of information sources in the system of public administration]. Kiev : NADU.
9. Tindik N.P. (2009). Administrativno-pravovij mehanizm reguljuvannja migracii v Ukraini [Administrative and legal mechanism of migration regulation in Ukraine]. Irpin'.
10. Chorna O.M. (2011). Mehanizm derzhavnogo reguljuvannja innovacijnoi dijalnosti sub'ektiv gospodarjuvannja v Ukraini [Mechanism of state regulation of innovative activity of economic entities in Ukraine]. *Naukovij visnik: Finansi, banki, investicii*, no 2, pp. 345–352.